

over de heksenvervolgung – waarvan bekend is dat de grootschalige, dodelijke vorm ervan pas in de vroegmoderne tijd ontstond.

De conclusie lijkt te moeten zijn dat dit (enkel) een nuttig boek voor wie iets wil lezen over individuele heksenprocessen in Zeeland en die bereid is om de informatie over die concrete casussen in verschillende hoofdstukken bijeen te sprokkelen (waar het register achteraan natuurlijk bij helpt). Het boek bevat ook een aantal interessante illustraties, waarvan sommige nog niet vaak in boeken over de heksenvervolgung verschenen zijn. Ook interessant, en origineel, is de aandacht die de auteur schenkt aan de populariteit van romans over heksen. Wie hoopt om in bredere zin iets bij te leren over heksentheorieën en de geschiedenis van de heksenprocessen, doet er echter goed aan dit boek – van een auteur die terdege historisch geschoold is, maar op een heel ander terrein – te laten liggen en een van de talrijke toegankelijke boeken lezen die specialisten op het vlak van de heksenvervolgung de laatste jaren het licht hebben doen zien.

Vera Hoorens, KU Leuven

Egbert Fortuin, *Indische adel. De koloniale lotgevallen van de Indische familie Van Braam* (Zutphen: Walburg Pers, 2024). 335 pp. ISBN 9789464563139.

DOI: <https://doi.org/10.52024/zpbz8r52>

De belangstelling voor hoe Nederlanders de afgelopen eeuwen letterlijk en figuurlijk hebben huisgehouden in Indonesië zorgt voor een gestage stroom aan publicaties. Familiegeschiedenissen zijn daarbij bijzonder in trek. Zeker als ze raken aan de thema's die volop in de belangstelling staan zoals slavernij, het lot van *njais*, de tweede wereldoorlog in Indonesië, de daarop volgende *bersiap* periode en de terugkeer naar Nederland.

In *Indische Adel. De koloniale lotgevallen van de Indische familie Van Braam* beschrijft Egbert Fortuin de wederwaardigheden van een Indische familie tussen 1758 en 1964. Het boek is de weerslag van een zoektocht naar familiegeschiedenissen en de daarin verborgen raadsels en geheimen. In tegenstelling tot vele andere auteurs in dit genre is Fortuin maar zijdelings betrokken bij de familie Van Braam, het boek beschrijft de familie van zijn partner. Aanvankelijk legt Fortuin bij de

familieverhalen een gezonde dosis scepsis aan de dag, naarmate hij dieper in hun geschiedenis duikt schemert er meer bewondering voor de familie door in het boek.

Het begint allemaal bij stamvader Aegidius van Braam die in 1816 in de adelstand werd verheven. Vijf van zijn kinderen vertrokken naar Nederlands-Indië en met hen begon de Indische adellijke familie Van Braam. Door het sluiten van de juiste huwelijken konden ze meer aansluiting bij de lokale koloniale elite vinden, zeker als ze met rijke adellijke en vooral witte vrouwen trouwden. Na het overlijden van hun eerste echtgenotes probeerden George en Jan van Braam opnieuw een goede partij te trouwen. Dat bleek niet eenvoudig, door hun hogere leeftijd en eerdere misstappen waren ze sociaal minder aantrekkelijk geworden.

Ze begonnen toen een verhouding met hun Indonesische huishoudster of *njai*, een gebruikelijke praktijk in de kolonie. In het midden van de negentiende eeuw trouwden de broers van Braam hun partners, respectievelijk de Chinese Nio en de Javaanse Pantes. Die stap was minder gebruikelijk, zeker omdat de Van Braams tot de adel behoorden. Door hun relatie officieel te bekrachtigen werden de kinderen die uit deze huwelijken voortkwamen Europees, bovendien kregen ze de adellijke status. In latere generaties Van Braam deden verhalen de ronde over de achtergrond van Pantes, zij zou een inheemse prinses zijn. Een mythe die Fortuin ontkracht. Door het aangaan van verbintenissen met lokale vrouwen veranderde het adellijke geslacht Van Braam langzaam maar zeker van kleur. Dat zette vanuit een koloniaal gezichtspunt pas echt de sociale neergang van de familie in.

Fortuin beschrijft in 11 hoofdstukken heel gedetailleerd hoe dat proces verliep. We zien in de loop van het boek de familie Van Braam langzaam maar zeker ‘verindischen’. In de kolonie werd dat door Nederlanders gezien als een groot gevaar, wat koste wat kost vermeden moest worden. Fortuin slaagt er in zijn boek bijna achteloos in te laten zien dat de geneugten van het koloniale leven, de eenvormigheid van de Europese groep en de ongekennde mogelijkheden tot sociale stijging niet zo vanzelfsprekend waren als soms werd aangenomen. En zeker niet voor iedereen. Hij laat ook zien hoezeer binnen de familie koloniale mythes hebben postgevat: Pantes is niet de enige Javaanse vrouw die als prinses te boek staat. De Javaanse Waginah wordt gezien als behorend tot de kraton van Yogyakarta. Fortuin maakt aannemelijk dat ze waarschijnlijk een kazerne *njai* is geweest.

De auteur is geen historicus, maar hoogleraar Russische taal en taalkunde in Leiden en weet zijn weg te vinden in het labrynt van

archieven en bronnen. De verantwoording, die 32 pagina's beslaat, laat zien dat het onderzoek is gebaseerd op uitgebreid bronnen- en literatuuronderzoek. De meeste van Fortuin's bronnen komen uit openbare en privéarchieven in Nederland, ook heeft hij enkele bronnen in archieven in het buitenland weten te vinden. Dankzij de status van de familie Van Braam in het voormalige Nederlands-Indië kon Fortuin beschikken over persoonlijke bronnen zoals brieven, al dan niet geïllustreerde gelegenheidsgedichten, foto's en krantenberichten. De vele illustraties maken het boek niet alleen aantrekkelijk, het geeft lezers de mogelijkheid om zich ook visueel een voorstelling te maken van het milieu van de Van Braams en hoe dat in de loop der tijd veranderde.

De meeste familiegeschiedenissen omspannen minder dan een aantal eeuwen. Een uitzondering daarop was *De voormoeders. Een verborgen Nederlands-Indische familiegeschiedenis* van Suze Zijlstra.⁵ Zij focuste daarnaast specifiek op het lot van de Indonesische en Indische vrouwen in de geschiedenis van haar familie, een categorie die tot enkele decennia geleden veel minder aandacht kreeg. De vrouwen in de familie Van Braam zijn in Fortuin's boek gelukkig geen voetnoot. Hij laat zien hoe vrouwen, ook Indonesische, een belangrijke rol speelden in de familie en benadrukt hun agency. De Javaanse voormoeder Pantes werd na het overlijden van haar man onder curatele gesteld en ze verloor het gezag over haar kinderen. Toch slaagde ze er in belangrijk te blijven voor haar kinderen. Louise van Braam was weliswaar slechts kort getrouwd met George van Braam, maar ze gebruikte haar positie als weduwe om haar eigen weg te gaan. Ze zette als zaakwaarnemer van een plantage in Suriname, die eigendom was van haar mentor Justus Gonggrijp, krachtdadig orde op zaken. Ook Greta van Braam die in 1964 als eerste vrouw op de cover van *The Ladder a Lesbian review* verscheen, liep buiten de gebaande paden.

Fortuin geeft aan dat het kader waarbinnen hij de familiegeschiedenis van de familie Van Braam heeft geschreven die van *global microhistories* is. In de reconstructie van de familiegeschiedenis van de Van Braams komen vele elementen die in een globale microgeschiedenis van belang zijn naar voren. Fortuin's boek overtuigt het meest in de wijze waarop hij de microgeschiedenissen laat spreken. Hoewel de relatie met de globale aspecten veel impliciet blijft, wordt wel duidelijk hoezeer de microgeschiedenissen verbonden zijn met de wereldgeschiedenis.

5 Suze Zijlstra, *De voormoeders. Een verborgen Nederlands-Indische familiegeschiedenis* (Amsterdam 2021).

Fortuin heeft een zeer lezenswaardig boek geschreven dat de complexiteiten en tegenstrijdigheden van het leven in voormalig Nederlands-Indië in verschillende tijdperken goed weergeeft.

Eveline Buchheim, NIOD Instituut voor oorlogs-, holocaust- en
genocidestudies

Ramona Negrón et al. (eds), *The Dutch Transatlantic Slave Trade. New Methods, Perspectives, and Sources* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2025). 272 pp. ISBN 9789048560493.

DOI: <https://doi.org/10.52024/jgyt9342>

This volume contains nine essays, most of which are written by junior scholars who are either working on their PhD dissertation or have recently completed a master's degree. Part of the objective of the volume is to showcase the variety of subjects being explored by young scholars working on the history of the Dutch Atlantic slave trade. In this objective the volume succeeds, offering a broad range of topics related to the slave trade. Most of the chapters are based on archival material of the two largest Dutch slave-trading companies: the West India Company (WIC) and the Middelburgsche Commercie Compagnie (MCC). The chapters, respectively, deal with: the evolving role of the Island of São Tomé in the WIC slave trade; the role of gun trade in MCC slave voyages; shipping on MCC return voyages; a microhistory of two MCC slaving voyages; the impact of ship captains on insurrections aboard MCC ships; nutrition and the effects of malnutrition on enslaved people aboard a MCC ship; the role of African sailors on MCC and WIC ships; a discursive analysis of the racializing economic language adopted in MCC documents; and, finally, a personal history of a British commissary judge in Suriname.

Much of the research in the book exemplifies an emerging trend in Dutch slavery and colonial history studies, in which researchers make use of archival collections that have been digitized over the last five to ten years. While all but the last two chapters refer exclusively to digitized material, the exact way that this material shaped the research could have been elaborated on in more detail, particularly given that the volume claims to present new methods. For instance, in the first chapter Florian Herrendorf does state that digitization enables one to 'establish connections' and 'shed new light' on source material but